

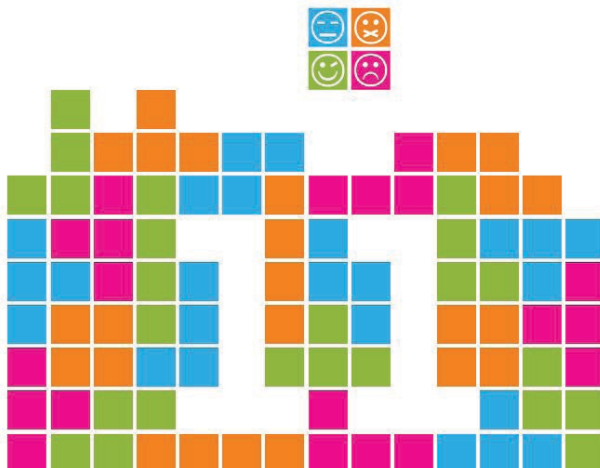
Krzysztof Ciemcioch
Politechnika Łódzka Centrum Komputerowe

Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie

Relacja z konferencji „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie”, Warszawa, 19-20.09.2017

W Warszawie w dniach 19-20 września 2017 r. w hotelu Airport Hotel Okęcie odbyła się 11 Międzynarodowa Konferencja pt. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie”. Organizatorem konferencji było Polskie Centrum Programu Safer Internet(PCPSI)tworzone przez: państwowy instytut badawczy NASK, Fundację Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje), oraz niemieckie konsorcjum realizujące projekt Klicksafe. Współorganizatorem wydarzenia był ITU (Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny), a partnerami - Fundacja Orange oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Konferencję honorowym patronatem objęło Ministerstwo Cyfryzacji, Rzecznik Praw Dziecka Marek Michalak, Urząd Komunikacji Elektronicznej oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej. Konferencja organizowana jest w ramach programu Komisji Europejskiej Connecting Europe Facility.¹

Grafika nr 1. Logo konferencji

Źródło: <http://www.saferinternet.pl/11-miedzynarodowa-konferencja.html>

¹ <http://www.saferinternet.pl/11-miedzynarodowa-konferencja.html> (dostęp: 30.09.2017 r.)

Z roku na rok konferencja cieszy się coraz większym zainteresowaniem nie tylko środowisk edukacyjnych, ale również organizacji pozarządowych, wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania oraz samych dostawców usług i treści internetowych. Tematyka jest bliska każdemu uczestnikowi, ponieważ żyjemy w cyfrowym świecie, który ogarnął już wszystkie sfery naszej codziennej egzystencji. Nowoczesna technologia dostarcza najróżniejsze rozwiązania, coraz bardziej wciągając współczesnego człowieka w otchłań cyfrowej rzeczywistości. W tegorocznej edycji wzięło udział ponad 600 osób. Tematyka bezpieczeństwa w internecie, bezpieczeństwa online jest podejmowana od samego początku funkcjonowania tego medium, jest jednym z najważniejszych tematów podejmowanych przez badaczy, naukowców z całego świata. Konferencja stała się okazją do prezentacji wyników najnowszych badań w zakresie zagrożeń czyhających na użytkowników internetu. Przedstawiono na niej również pozytywne zastosowania sieci oraz nowe metody i technologie możliwe do włączenia w obecnym procesie kształcenia dzieci, młodzież oraz dorosłych. W trakcie obrad dyskutowano także na temat: sekstingu i problemu kontaktu dzieci z pornografią, omawiano zjawisko *fake news* i nowych wyzwań informatycznych; analizowano problem agresji elektronicznej wśród dzieci i młodzieży; zastanawiano się nad tzw. internetem rzeczy, w tym internetem zabawek i wreszcie podejmowano problematykę algorytmizacji i profilowania oraz szereg innych zagrożeń dla dzieci ze strony biznesu.

Konferencja trwała dwa dni, podczas których odbywały się sesje plenarne, sesje równoległe oraz warsztaty, a na koniec drugiego dnia zorganizowana została otwarta debata z udziałem wszystkich uczestników. Powitanie i pierwsza sesja były strimgowane online, a poza tym wszystkie sesje były rejestrowane i można je znaleźć online na kanale YouTube. Prelegenci przybyli m.in. z Niemiec, Danii, Holandii, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Finlandii i Bułgarii, dlatego konferencja prowadzona była w dwóch językach polskim i angielskim. Organizatorzy przygotowali dla uczestników możliwość wypożyczenia słuchawek, ponieważ wszystkie sesje były tłumaczone simultanicznie. Dodatkowym urozmaiceniem i atrakcją oraz pokazaniem wykorzystania nowoczesnych narzędzi był *graficrecording*, czyli notatki graficzne przedstawiające każdy wykład w sesjach plenarnych przez graficzkę, która na żywo rysowała na tablecie podpiętym do jednego z rzutników. Uczestnicy mogli na bieżąco przypatrywać się jak powstają graficzne streszczenia prowadzonych wykładów. Gotowe prace były wyświetlane podczas trwania konferencji w holu na specjalnie przygotowanym ekranie, a po konferencji dostępne są na stronie konferencji.²

² <http://www.saferinternet.pl/galeria/3.html> (dostęp: 15.10.2017 r.)

Grafika nr 2. Przykładowe notatki graficzne.

Źródło: Archiwum własne.

Podczas przerw w korytarzu obok sali obrad rozstawione były stanowiska do zapoznania się z technologią mobilnych gogli do wirtualnej rzeczywistości³ podłączonych do komputera, dzięki

³ Wirtualna rzeczywistość (VR) tworzy nowy cyfrowy świat, wygenerowany komputerowo przy użyciu techniki 3D. Wirtualna rzeczywistość (VR) nie jest tożsama z rzeczywistością rozszerzoną (AR), ponieważ ta druga nie tworzy „wirtualnych światów”, lecz rozpoznaje obiekty świata rzeczywistego, a następnie nakłada na nie wirtualne informacje. Więcej w Dejnaka, A., *Rzeczywistość rozszerzona i jej zastosowanie w edukacji*, E-mentor nr 2 (44) / 2012 dostępny na stronie: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/44/id/918>.

czemu możliwe jest łączenie świata rzeczywistego z generowanym komputerowo. Każdy z uczestników konferencji mógł zapoznać się z tajnikami działania tego typu okularów, obejrzeć, dotknąć oraz wypróbować. Po założeniu ich oraz wzięciu do rąk specjalnych padów⁴ można było odizolować się od świata rzeczywistego całkowicie zatracając się w cyfrowym świecie wirtualnych obiektów 3D, który wcześniej prezentujący wybrali w komputerze. Wirtualna rzeczywistość staje się obecnie wiodącym trendem wśród dzieci i młodzieży, dla których przechodzenie ze świata realnego do cyfrowego wydaje się czymś naturalnym. Z powodzeniem ta technologia wkracza również do edukacji, tworząc nowy wymiar nowoczesnego kształcenia.

Przedstawiciele organizatorów i partnerów powitali zagranych uczestników konferencji, życząc udanych obrad, po czym nastąpiło oficjalne rozpoczęcie konferencji i wystąpienia.

Pierwszym prelegentem w sesji plenarnej był Ken Corish z South West Grid for Learning, w Wielkiej Brytanii, który przedstawił wykład zatytułowany „Czas zejść na ziemię, czyli jakiej zmiany wymaga kształcenie w zakresie bezpieczeństwa w internecie”. Podczas swojego wystąpienia przekonywał on, że interakcje społeczne młodych ludzi są nierozzerwalnie związane z technologią, co ma negatywny wpływ na zdrowie i samopoczucie. Wystąpienie Simona Grehana reprezentujący Webwise z Irlandia „Ostrożnie! Edukacja na temat zagrożeń i czego w niej unikać” zawierało spojrzenie na edukację dotyczącą zagrożeń jako na sposób rozwiązywania problemów społecznych, takich jak bezpieczeństwo w internecie. Ostatnim występującym w tej sesji był Jacek Pyżalski z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Polska, który próbował streścić 15 lat badań skupiających się na zagadnieniu funkcjonowania młodych ludzi online i offline. Prelegent próbował udzielić odpowiedzi na pytanie, na ile takie funkcjonowanie w obu rzeczywistościach jest spójne, a na ile odmienne w przypadku tych samych osób.

Druga sesja panelowa rozpoczęła się od dyskusji panelowej zatytułowanej „Zakresy odpowiedzialności za bezpieczeństwo dzieci i młodzieży online”, której moderatorką była Sabrina Vorbau z EuropeanSchoolnet Insafe w Belgii. Uczestnikami dyskusji byli: Mirosław Filiciak, (Uniwersytet SWPS), Simon Grehan (Webwise, Irlandia), Tomasz Łukawski (Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Małego Powstańca w Ząbkach), Elisabeth Secker (Komisja Ochrony Osób Małoletnich i Ludzkiej Godności KJM, Niemcy), Szymon Wójcik (Polskie Centrum Programu Safer Internet, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę).

---

⁴ Pad (joystick bluetooth, gamepad) – kontroler do ruchów w grach komputerowych. W rozszerzonej rzeczywistości (VR) zwykle są to bezprzewodowe kontrolery dostosowane do pracy jedną dłonią lub do pracy w trybie gamepad (trzymane w obu dłoniach). Zob. <http://happyvr.pl/recenzje/recenzja-kontroler-bluetooth-sterowanie-aplikacjach-vr/> , <https://www.vrhunters.pl/poznalismy-polska-cene-nowych-gogli-samsung-gear-vr-z-kontrolerem-ruchu/> .

Po interesującej i inspirującej do działania dyskusji przyszedł czas na kolejne wystąpienia panelowe, które rozpoczęła Rosheen Awotar-Mauree reprezentująca Międzynarodowy Związek Telekomunikacyjny (ITU). W wystąpieniu „Krajowa działalność w zakresie ochrony dzieci w internecie w europejskim regionie ITU” prelegentka opisała działalność ITU oraz wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 43 państwach europejskiego regionu ITU odnoszących się do ochrony dzieci w internecie. Kolejne wystąpienie „Cyfrowy świat – niebezpieczeństwo czy szansa?” zaprezentował Marcin Bochenek z NASK Polska, który postawił kilak pytań dotyczących rzeczywistości w jakiej żyjemy. Odpowiedzi na postawione pytania przybliżyły obraz cyfrowego świata najmłodszych widzianego przez dzieci i przez dorosłych. Następna prelegentka Stefanie Fächner (LMK, klicksafe, Niemcy) w swoim wystąpieniu „Jak zaradzić (cyber)przemocy?» – systemowa interwencja i zapobieganie problemowi w szkołach” przedstawiła nowy, podręcznik klicksafe, dotyczący (cyber)przemocy, zawierający interdyscyplinarne materiały edukacyjne, instrukcje nagłej pomocy i systemowego zarządzania konfliktami w szkołach. Ostatnie wystąpienie „Bezpieczeństwo dzieci online – moc pozytywnej profilaktyki” przedstawił Łukasz Wojtasik – Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Polska – który przekonywał do przedstawiania nie tylko zagrożeń w sieci, ale do ukazywania działań nastawionych na rozwijanie mocnych stron i zasobów oraz zachęcania młodych ludzi do pozytywnego i konstruktywnego wykorzystywania sieci. Wystąpienie ilustrował przykładami zaczerpniętymi m.in. z programu Digital Youth Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę.

Po przerwie obrady konferencyjne zostały wznowione w tematycznych sesjach równoległych. Ze względu duże zainteresowanie warsztatami, organizatorzy umożliwili chętnym uczestnikom na wcześniejszą rejestrację poprzez internetową stronę konferencji. W sesjach równoległych w pierwszym i drugim dniu uczestnicy mogli uczestniczyć dowolnie, według zainteresowania tematyką. Jedynym ograniczeniem była liczba miejsc na sali.

Wystąpienia w pierwszej sesji równoległej zatytułowanej „Wpływ pornografii i sekstingu na dzieci i młodzież”, która była prowadzona w ramach projektu finansowanego ze środków Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020, moderowane były przez Szymona Wójcika z FDDS. Kolejno prezentowane zostały następujące wystąpienia: Ethel Quayle (Uniwersytet Edynburski, Wielka Brytania): „Prawa seksualne i zagrożenia online: seksting i pornografia”; Bogdan Stelmach (Poradnia Seksuologiczna w Szpitalu im prof. Orłowskiego w Warszawie) „Pornografia jako element tworzenia kultury plugawości”; Kira Pleschka (Stowarzyszenie Przemysłu Internetowego eco, Niemcy), „Seksting: implikacje, konsekwencje prawne i sposoby odwodzenia od niego dzieci”;Martyna Różycka, Michał Szelağ (NASK – Dyżurnet, Polska): „Co się dzieje jak nastolatki broją w sieci?”;Andreas Link (jugendschutz.net, Niemcy): „Obszar niepewności prawnej: zdjęcia z życia codziennego dzieci wykorzystywane do celów seksualnych”;

Michał Wiśniewski (Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Polska): „Rola regulatora w procesie ochrony małoletnich odbiorców przed treściami zagrażającymi ich rozwojowi”.

Druga sesja równoległa zatytułowana „Nowe zagrożenia dla dzieci ze strony biznesu i rzeczywistość internetu zabawek” moderowana była przez Anna Maj z NASK. Uczestnicy wysłuchali następujących wykładów: Isabell Rausch-Jarolimek (KJM, Jutta Croll, Stiftung Digitale Chancen, Niemcy): „Nowy europejski system prawny w zakresie ochrony danych dzieci”; Mirosław Filiciak (Uniwersytet SWPS, Polska): „Co oznacza bezpieczeństwo w społeczeństwie algorytmicznym?”; Chris Pinchen (The Privacy Agency, Luksemburg) „#toysrus?”; Anna Rywczyńska, Przemysław Jaroszewski (NASK, Polska): „Cyfrowa rodzina – nowe wyzwanie w pudełku z zabawkami”; Łukasz Tomczyk (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska): „Piractwo komputerowe – ocena zjawiska przez adolescentów w wymiarach: etycznym, ekonomicznym, prawnym, prakseologicznym, technicznym, społecznym oraz w perspektywie korzyści własnych”.

Równolegle odbyły się dwie sesje warsztatowe, jedna prowadzona przez Katarzynę Leoniewską, Małgorzatę Winiarek-Kołućką ze Stowarzyszenia Praktyków Dramy STOP-KLATKA zatytułowana „Techniki dramowe w profilaktyce cyberprzemocy” oraz druga, prowadzona przez Agnieszkę Wrońską z NASK, Polska pod tytułem „Zaplątani w sieć – jak uczyć o bezpieczeństwie online najmłodszych użytkowników Internetu”.

Zwieńczeniem pierwszego dnia bardzo owocnych, inspirujących wystąpień był pokaz filmu „Warunki i zasady użytkowania” (tyt. oryg. “Terms and Conditions May Apply”, film dok. USA 2013) dokumentującego proces ograniczania prywatności w sieci. Film pokazywał w jaki sposób użytkownicy sieci poprzez bezmyślne klikanie generują chmurę danych, która rejestruje każdy nasz ruch w sieci.

Drugi dzień obrad wypełniony był również wieloma interesującymi wystąpieniami i warsztatami. Jako pierwszy w sesji plenarnej zabrał głos Bruno Jakicz AI Applied w Holandii, który w wystąpieniu „Rzeczy i inteligencja” omawiał powstanie nowej platformy technologicznej stworzonej dzięki rozwojowi dwóch powiązanych ze sobą nurtów technologicznych – internetu rzeczy oraz sztucznej inteligencji. Drugim prelegentem był Chris Pinchen reprezentujący The Privacy Agency z Luksemburga. W wystąpieniu zatytułowanym „Kto się boi wielkiego złego wilka?” zwracał uwagę na to, że sztuczna inteligencja przejmuje kontrolę nad naszym życiem, ale niestety użytkownicy nie zawsze to dostrzegają. Gemma Galdon Clavell reprezentująca hiszpańskie Eticas Research and Consulting w trakcie swojej prezentacji zatytułowanej „Wielki Brat idzie do szkoły” omówiła różne wyzwania związane z kontrolą i nadzorem w edukacji. Poprzez przykłady ukazujące nadzór fizyczny oraz nadzór ze strony urzędów osobistych, próbowała

obalić mity na temat postaw młodzieży wobec nadzoru. Ostatnim prelegentem był Martin Drechsler FSM e.V. w Niemczech, który w swoim wystąpieniu zatytułowanym „Mowa nienawiści w Niemczech: wolność słowa, prawo karne i zaangażowanie obywatelskie” zwracał uwagę na granicę dopuszczalności wypowiedzi. Mowa nienawiści, czy też hejt szczególnie szybko rozprzestrzenia się na portalach społecznościowych, dzięki możliwości swobodnej wypowiedzi. Prelegent zwracał również uwagę na egzekwowanie granic dopuszczalności wypowiedzi.

Po przerwie obrady wznowione były w trzech równoległych sesjach oraz warsztatach. Pierwsza sesja zatytułowana „Zjawisko fake news i nowe wyzwania informacyjne” moderowana była przez Stefanie Faechner (LMK, klicksafe). Podczas tej sesji zaprezentowane zostały następujące prelekcje: Vincent Hendricks (Uniwersytet Kopenhaski, Dania): „Praktyczne podstawy umiejętności cyfrowych”; Beata Biel (Fundacja Reporterów, Polska): „Łatwo rozpoznać fake news. Wszystko jednak zaczyna się od umiejętności korzystania z mediów”; Friederike Groschup (LMK, klicksafe, Niemcy): „Fakt czy fake?”; Georgi Apostolov (Fundusz na rzecz badań stosowanych i komunikacji, Bułgaria): „Zapobieganie negatywnemu wpływowi fake news na dzieci”; Christel Steigenberger (Wikimedia Deutschland, Niemcy): „Weryfikacja faktów w walce z fake news – w jaki sposób Wikipedia może pomóc edukować młodych ludzi?”.

Druga sesja równoległa miała tytuł „Cyberprzemoc i agresja elektroniczna – problem i rozwiązania” i moderowana była przez Stephanie Klahn (LMK, klicksafe). Uczestnicy wysłuchali następujących wykładów: Anna Szulc (I LO im. Kazimierza Wielkiego w Zduńskiej Woli, Polska): „Przyjazna szkoła drogą budowania świata rzeczywistego uczniów”; Sarah Bluma (Szkoła Pracy Socjalnej w Freiberg AM Neckar, Niemcy): „»Kiedy seksting prowadzi do problemów« – systemowe zarządzanie konfliktami w szkołach”; Katarzyna Leoniewska (Stowarzyszenie Praktyków Dramy STOP-KLATKA, Polska): „Techniki dramowe i Teatr Forum w profilaktyce cyberprzemocy”; Nina Pirk (Nummergegen Kummer, Niemcy): „Proszę, pomóżcie mi! – przypadki cyberprzemocy w konsultacjach telefonu zaufania”; Szymon Wójcik, Iwona Leszczyńska (FDDS, Polska): „Jak edukować, aby zredukować cyberprzemoc? Propozycja interdyscyplinarnego programu profilaktycznego”.

Trzecia sesja zatytułowana „Pozytywne treści online dla dzieci i młodzieży” moderowana była przez SabrinęVorbau (EuropeanSchoolnet, Insafe) obejmowała kolejne wykłady: Leo Pekkala (Narodowy Instytut Audiowizualny, Finlandia): „Zmiany paradygmatu i edukacja w zakresie umiejętności korzystania z mediów”; Theresa Plankenhorn (LFK, Niemcy): „Serie badań KIM i JIM – badania nad korzystaniem z mediów przez dzieci i młodzież w Niemczech”; Krzysztof Kosiński (Fundacja Orange, Polska): „MegaMisja czyli o tym jak uczyć kreatywnie wykorzystać nowoczesne technologie”; Lidia de Reese (FSM, Niemcy): „Pozytywne treści dla dzieci

w internecie: kryteria i podnoszenie świadomości w Europie”; Dr Agnieszka Wrońska, Agnieszka Gajewska (NASK, Polska): „Jesteś nauczycielem? jesteś uczniem? jesteś rodzicem? – bądź świadomy on-line!”; Magdalena Dydziszko, Łukasz Kiwicz (UKE, Polska): „Nauka kodowania i kreatywnego wykorzystania nowoczesnych technologii do nauki i zabawy”.

Równolegle do sesji wykładowych prowadzone były sesje warsztatowe: pierwsza przez Bognę Białecką, Aleksandrę Marię Gil z Fundacji Edukacji Zdrowotnej i Psychoterapii była zatytułowana „Czy internet może pomóc w walce z uzależnieniami?”, a druga, prowadzona przez Annę Borkowską i Martę Witkowską z NASK, Polska nosiła tytuł „Czy podejmiesz wyzwanie? Moda na internetowy challenge – szlachetna misja, dobra zabawa, czy niebezpieczna głupota”.

Po zakończonych sesjach równoległych nastąpiła przerwa obiadowa, po której odbyła się ostatnia część całej konferencji, czyli otwarta debata z udziałem wszystkich uczestników. Temat debaty – Cyberprzemoc i agresja elektroniczna w szkołach – został wybrany w trybie głosowania online przez uczestników konferencji spośród trzech propozycji.

Debatę moderowali: Szymon Wójcik z FDDS i Julia Piechna z NASK. Temat ten jest ciągle aktualny, ponieważ zeszłoroczną konferencję zakończyła podobna dyskusja. Prowadzący poprosili uczestników o logowanie się do aplikacji Kahoot, poprzez którą zadawane były kolejne pytania w trakcie debaty, a wyniki automatycznie zliczane i wyświetlane były na ekranie. W miarę upływu czasu oraz zadawania kolejnych pytań dyskusja stała się bardzo dynamiczna, uczestnicy chętnie wypowiadali swoje opinie na postawione pytania, ale również dyskutowali między sobą zgadzając się lub negując przedstawione opinie i wnioski. Moderatorzy wskazywali kolejnych uczestników chcących przedstawić własny punkt widzenia, ale ponieważ czas nieubłaganie dobiegł końca, niestety bardzo interesująca debata musiała zostać przedwcześnie zakończona. Ostatnim elementem było krótkie podsumowanie konferencji oraz rozdanie drobnych upominków wylosowanym uczestnikom konferencji.